

Soft Skills

**«РОЗВИТОК SOFT SKILLS НА
ЗАНЯТТЯХ З ДІТЬМИ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ»»**

**ПРАКТИЧНО - МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

Луцький район
Горохівська територіальна громада

Скобелківський дитячий садок «Пролісок» Горохівської міської ради
Луцького району Волинської області

Лозін Віта

Розвиток soft skills на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку

Практично - методичний посібник

2026

Розвиток soft skills на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку
(практично - методичний посібник) / Лозін В.В.с.Скобелка,2026 - 48с.

Автор і укладач:

Лозін Віта Володимирівна – вихователь Скобелківського дитячого садка «Пролісок» Горохівської міської ради Луцького району Волинської області

Методичний посібник на тему «Розвиток soft skills на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку» спрямований на практичну підтримку педагогів закладів дошкільної освіти у формуванні ключових м'яких навичок у дітей 5–6 років відповідно до вимог оновленого Базового компонента дошкільної освіти України. У посібнику узагальнено сучасні наукові підходи до розуміння поняття soft skills у контексті дошкільного дитинства, окреслено психолого-педагогічні передумови їх розвитку та визначено місце м'яких навичок у структурі життєвих компетентностей дитини.

Основний акцент зроблено на практичних напрацюваннях: подано методику організації освітнього процесу, систему занять, вправ, ігор, педагогічних ситуацій та інтегрованих видів діяльності, спрямованих на розвиток комунікації, емоційного інтелекту, креативності, критичного мислення, співпраці, саморегуляції та відповідальності. Практична частина структурована за освітніми напрямками Базового компонента дошкільної освіти з урахуванням вікових особливостей старших дошкільників та сучасних освітніх підходів.

Посібник адресовано вихователям закладів дошкільної освіти, практичним психологам, методистам, студентам педагогічних спеціальностей та може бути використаний у щоденній освітній практиці, під час планування занять, проєктної діяльності та розроблення власних педагогічних програм.

Схвалено педагогічною радою Скобелківського дитячого садка «Пролісок» Горохівської міської ради Луцького району Волинської області (протокол №3 від 30.12.2025)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ I. Теоретичні засади розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку	7
1.1. Поняття soft skills та їх значення у структурі життєвої компетентності дитини дошкільного віку	7
1.2. Психолого-педагогічні передумови розвитку soft skills у старших дошкільників	10
Розділ II. Методичні основи формування soft skills в освітньому процесі закладу дошкільної освіти	14
2.1. Принципи, підходи та умови організації занять, спрямованих на розвиток soft skills	14
2.2. Методи, прийоми та форми роботи з розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку	17
Розділ III. Практичні розробки з розвитку soft skills за освітніми напрямками Базового компонента дошкільної освіти	21
3.1. Розвиток soft skills у напрямі «Особистість дитини»	21
3.2. Формування soft skills у напрямі «Дитина в соціумі»	24
3.3. Розвиток комунікативних та мовленнєвих soft skills у напрямі «Дитина у світі культури та мовлення»	27
3.4. Формування креативності та критичного мислення у напрямі «Дитина у природному довкіллі»	31
3.5. Розвиток саморегуляції, наполегливості та співпраці у напрямі «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі»	34
3.6. Інтеграція soft skills у рухову та здоров'язбережувальну діяльність дитини	38
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

Сучасний етап розвитку дошкільної освіти в Україні характеризується переорієнтацією освітнього процесу з переважно знаннєвої моделі на компетентнісну, у центрі якої перебуває цілісний розвиток особистості дитини, її здатність ефективно взаємодіяти з оточенням, адаптуватися до змін та свідомо будувати власну життєву траєкторію. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку як фундаменту подальшого успішного навчання, соціалізації та самореалізації.

В умовах воєнних і післявоєнних трансформацій українського суспільства значення м'яких навичок істотно зростає. Здатність до емоційної саморегуляції, співпраці, відповідальної поведінки, гнучкого мислення, комунікації та прийняття рішень стає не лише освітнім результатом, а й чинником психологічної стійкості та соціальної згуртованості. Саме дошкільний вік, зокрема старший дошкільний період, є сенситивним для формування цих якостей, оскільки в цей час інтенсивно розвиваються самосвідомість, довільність поведінки, соціальні мотиви та здатність до рефлексії власних дій.

Нормативно-правовою основою посібника є оновлений Базовий компонент дошкільної освіти, який визначає орієнтири розвитку дитини як активного суб'єкта життєдіяльності та акцентує увагу на формуванні життєвих компетентностей у різних освітніх напрямках. У структурі стандарту чітко простежується ідея інтеграції особистісних, соціальних, емоційних і пізнавальних умінь, що за своєю суттю відповідають змісту soft skills, хоча й не завжди позначаються цим терміном безпосередньо.

Теоретичною базою методичного посібника є сучасні наукові праці українських дослідників у галузі дошкільної педагогіки, психології розвитку, соціально-емоційного навчання та компетентнісного підходу. Питання цілісного розвитку особистості дитини дошкільного віку, формування життєвої компетентності та суб'єктності ґрунтовно розкрито у працях О. Кононко. Проблеми соціалізації, взаємодії дитини з соціумом і розвитку соціальних навичок висвітлено в дослідженнях Д. Шульженко та О. Косенчук. Методичні

засади організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, зокрема через інтегровані та ігрові форми діяльності, представлені у науково-методичних працях Н. Гавриш і К. Крутій.

Психологічні аспекти розвитку емоційної сфери, саморегуляції та психологічної стійкості дітей старшого дошкільного віку обґрунтовано в роботах Т. Піроженко та науковців Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Питання компетентнісного підходу в освіті та його значення для формування навичок майбутнього розкрито у працях О. Савченко. Практико орієнтований вимір розвитку soft skills у контексті сучасних освітніх реформ і сталого розвитку простежується у дослідженнях О. Пометун, а також у матеріалах Українського інституту розвитку освіти та Міністерства освіти і науки України.

Теоретичний аналіз зазначених наукових джерел засвідчує, що розвиток soft skills у старшому дошкільному віці має здійснюватися системно, цілеспрямовано та інтегровано, з опорою на вікові особливості дітей, освітні напрями Базового компонента дошкільної освіти та сучасні педагогічні підходи. Водночас практичні аспекти реалізації цього завдання потребують чітких методичних орієнтирів, прикладів занять, ігор і педагогічних ситуацій, адаптованих до реальних умов роботи закладів дошкільної освіти.

Саме це зумовлює **мету методичного посібника** – науково обґрунтувати та практично представити систему роботи з розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку, забезпечивши педагогів інструментарієм для організації сучасного, компетентнісно спрямованого освітнього процесу відповідно до вимог оновленого Базового компонента дошкільної освіти України.

Розділ I. Теоретичні засади розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку

1.1. Поняття soft skills та їх значення у структурі життєвої компетентності дитини дошкільного віку

У сучасному науково-педагогічному дискурсі поняття soft skills дедалі активніше використовується для окреслення комплексу особистісних, соціальних та емоційно-вольових умінь, що забезпечують ефективну взаємодію людини з іншими, здатність до саморегуляції, адаптації та відповідального прийняття рішень. У контексті дошкільної освіти ці навички не постають як абстрактна модель «навичок майбутнього», а мають цілком конкретний зміст, тісно пов'язаний із життєвим досвідом дитини, її повсякденною діяльністю та спілкуванням у групі однолітків і дорослих [1].

В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти ключовим результатом розвитку дитини визначено життєву компетентність, яка охоплює здатність дитини діяти самостійно, усвідомлювати власні потреби та можливості, взаємодіяти з соціальним і предметним середовищем, проявляти ініціативу й відповідальність [1]. За своєю суттю soft skills є інтегральною складовою цієї компетентності, оскільки саме вони забезпечують перенесення знань і вмінь у реальні життєві ситуації.[рис.1]

Рис.1. soft skills генерація нових ідей та підходів.

Українські дослідники наголошують, що у дошкільному віці soft skills формуються не як ізольований набір умінь, а як цілісна система особистісних якостей, що розвиваються у процесі гри, спілкування, спільної діяльності та емоційно насичених взаємодій [15]. Так, уміння домовлятися з однолітками, чекати своєї черги, висловлювати незгоду словами, а не імпульсивними діями, є проявами комунікативних і соціальних soft skills, які безпосередньо впливають на успішність соціалізації дитини [12].

У структурі життєвої компетентності старшого дошкільника soft skills доцільно розглядати як поєднання кількох взаємопов'язаних груп навичок. Передусім це соціально-комунікативні навички, що охоплюють уміння слухати, звертатися по допомогу, аргументувати власну позицію, співпрацювати в парі та групі. Наприклад, під час колективного будівництва з конструктора дитина не лише реалізує пізнавальні дії, а й навчається узгоджувати свої задуми з іншими, враховувати правила та спільну мету [11].

Важливе місце посідають емоційні soft skills, пов'язані з розпізнаванням власних і чужих емоцій, розвитком емпатії, здатністю до емоційної саморегуляції. Дослідження українських психологів свідчать, що діти старшого дошкільного віку вже здатні усвідомлювати причини своїх переживань і поступово оволодівати способами їх регуляції за підтримки дорослого [9]. У практиці закладу дошкільної освіти це проявляється, наприклад, у ситуаціях обговорення конфлікту в колі групи, коли педагог допомагає дітям вербалізувати емоції та знайти прийнятне рішення.

Окрему групу становлять когнітивні та креативні soft skills, що включають гнучкість мислення, уміння ставити запитання, знаходити кілька варіантів розв'язання проблеми, проявляти ініціативу.[рис.2].

Рис.2.Когнітивні та креативні soft skills.

У старшому дошкільному віці ці навички активно розвиваються через проблемно-ігрові ситуації, дослідницьку діяльність, творчі завдання відкритого типу [13]. Наприклад, пропозиція придумати кілька способів допомогти казковому персонажу стимулює не лише уяву, а й уміння аналізувати ситуацію та прогнозувати наслідки власних рішень.

Науковці підкреслюють, що значущою складовою soft skills є навички саморегуляції та відповідальності, які виявляються у здатності дитини планувати свої дії, доводити розпочате до кінця, дотримуватися правил і домовленостей [10]. У повсякденному житті дошкільника це може бути самостійне завершення завдання, догляд за спільними матеріалами групи або виконання взятої на себе ролі у грі. Такі дії формують відчуття власної значущості та сприяють становленню позитивної «Я-концепції».

У контексті компетентнісного підходу важливо, що soft skills у дошкільному віці не підлягають прямому навчанню у традиційному розумінні. Вони формуються опосередковано, через організацію освітнього середовища, стиль педагогічної взаємодії та продуману систему діяльностей, у яких дитина має можливість діяти самостійно та рефлексувати власний досвід [5]. Саме тому у сучасних методичних рекомендаціях акцент робиться на створенні ситуацій вибору, партнерської взаємодії та підтримки ініціативи дитини [20].

Однією з ключових психологічних передумов розвитку soft skills є зростання довільності психічних процесів. За спостереженнями Т. Піроженко, у старшому дошкільному віці дитина поступово переходить від імпульсивної поведінки до здатності регулювати власні дії відповідно до правил, домовленостей і соціальних очікувань [9]. Саме ця здатність лежить в основі таких м'яких навичок, як самоконтроль, відповідальність, вміння доводити справу до завершення. У практиці це проявляється, наприклад, у здатності дитини утримувати роль у сюжетно-рольовій грі або виконувати спільне завдання, не відволікаючись на сторонні стимули.

Вагомою психологічною передумовою формування soft skills є розвиток емоційної сфери старшого дошкільника. Науковці Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України під керівництвом Т. Піроженко наголошують, що в цьому віці діти вже здатні розпізнавати базові емоції, співвідносити їх із причинами та наслідками, а також поступово оволодівати прийомами емоційної саморегуляції за підтримки дорослого [10]. Такі здобутки створюють підґрунтя для розвитку емпатії, вміння враховувати емоційний стан іншого та конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації.

Соціальний розвиток дитини старшого дошкільного віку також виступає важливою передумовою формування soft skills. О. Косенчук підкреслює, що саме в цей період відбувається активне розширення соціальних контактів, зростає значущість групи однолітків, а взаємодія з іншими дітьми набуває більш усвідомленого характеру [12]. У таких умовах дитина навчається домовлятися, відстоювати власну позицію прийнятними способами, приймати спільні рішення, що безпосередньо пов'язано з розвитком комунікативних і соціальних soft skills.

Не менш важливою є роль пізнавального розвитку як психологічної основи м'яких навичок. К. Крутій зазначає, що старші дошкільники здатні до елементарного аналізу, порівняння, узагальнення та пошуку альтернативних способів дії, особливо в умовах проблемно-ігрових ситуацій [11]. Саме ці пізнавальні можливості створюють основу для розвитку гнучкості мислення,

ініціативності та креативності, які належать до когнітивного блоку soft skills. У реальній освітній практиці це може реалізовуватися через завдання з відкритим результатом, де дитина має право на власний варіант розв'язання.

Педагогічні передумови розвитку soft skills тісно пов'язані зі специфікою організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Н. Гавриш обґрунтовує, що найбільш сприятливими для формування м'яких навичок є інтегровані види діяльності, у яких поєднуються пізнавальні, ігрові, комунікативні та творчі компоненти [5]. За таких умов дитина не просто засвоює знання, а навчається застосовувати їх у взаємодії з іншими, що відповідає компетентнісній логіці сучасної дошкільної освіти.

Особливе значення має стиль педагогічної взаємодії з дітьми.[рис.4]. За висновками О. Кононко, особистісно орієнтований підхід, заснований на повазі до дитини, підтримці її ініціативи та права на вибір, створює умови для становлення впевненості в собі та відповідального ставлення до власних дій [15]. Авторитарні моделі взаємодії, навпаки, обмежують розвиток самостійності й ініціативності, що негативно позначається на формуванні soft skills.

Рис.4.Стиль педагогічної взаємодії з дітьми

Важливою педагогічною передумовою є також розвивальне освітнє середовище. Український інститут розвитку освіти акцентує увагу на

необхідності створення такого простору, який стимулює співпрацю, комунікацію та самовираження дитини через різні форми діяльності [20]. Наприклад, організація центрів активності, де діти можуть самостійно обирати матеріали та партнерів для гри, сприяє розвитку відповідальності, уміння планувати власні дії та взаємодіяти з іншими.

Значущим чинником розвитку soft skills є й нормативно-методичні орієнтири сучасної дошкільної освіти. У документах Міністерства освіти і науки України наголошується на необхідності формування в дітей умінь співпраці, емоційної стійкості, ініціативності та здатності до саморегуляції як складників освітнього результату [14]. Це зумовлює потребу в цілеспрямованій методичній роботі педагогів, орієнтованій не лише на засвоєння змісту, а й на розвиток м'яких навичок у повсякденній освітній практиці.

Сукупність окреслених психологічних і педагогічних передумов свідчить про те, що старший дошкільний вік є сприятливим періодом для розвитку soft skills за умови науково обґрунтованої організації освітнього процесу. Узгодження вікових можливостей дітей, вимог Базового компонента дошкільної освіти та сучасних педагогічних підходів відкриває широкі можливості для цілеспрямованого формування м'яких навичок як основи життєвої компетентності дитини.

Розділ II. Методичні основи формування soft skills в освітньому процесі закладу дошкільної освіти

2.1. Принципи, підходи та умови організації занять, спрямованих на розвиток soft skills

Методика формування soft skills у старших дошкільників у практиці закладу дошкільної освіти не може зводитися до окремих «занять про навички». Власний педагогічний досвід переконує, що м'які навички розвиваються насамперед через спосіб організації щоденного життя групи, характер взаємодії між дітьми та дорослим, а також через зміст і форму діяльностей, у яких дитина бере участь. Тому методичні основи цієї роботи доцільно розглядати крізь призму принципів, підходів та організаційних умов, які забезпечують природний і стійкий розвиток soft skills.

Одним із базових принципів є принцип діяльності. У практиці це означає відмову від пояснювального формату «послухай і запам'ятай» на користь організації дій, у яких дитина проживає досвід співпраці, вибору, відповідальності. Наприклад, під час підготовки до свята групі не пропонується готовий сценарій ролей. Діти разом обговорюють, хто що хотів би робити, домовляються, як розподілити обов'язки, вирішують, що робити, якщо бажаючих на одну роль кілька. У цьому процесі природно формуються навички комунікації, аргументації та врахування позиції іншого.

Принцип партнерської взаємодії є ключовим для розвитку soft skills.[рис.5] У власній роботі він реалізується через зміну ролі педагога з контролюючої на фасилітативну. Педагог не розв'язує проблему замість дітей, а ставить уточнювальні запитання, допомагає озвучити емоції, пропонує кілька варіантів дій. Наприклад, у конфліктній ситуації через іграшку педагог не визначає «хто правий», а організовує коротке коло обговорення, де кожна дитина має можливість сказати, що вона відчуває і чого хоче. Такий підхід формує вміння слухати, домовлятися та нести відповідальність за спільне рішення.

Рис.5.Принцип партнерської взаємодії

Важливим є принцип варіативності. У практиці він означає надання дітям реального вибору. Під час організації заняття або гри дітям пропонується кілька рівноцінних варіантів діяльності: працювати в парі чи малій групі, обрати матеріал, спосіб виконання завдання, темп роботи. Наприклад, у творчому завданні «Побудуй місто» діти можуть самі вирішити, чи працювати з конструктором, папером або природним матеріалом. Така організація діяльності розвиває ініціативність, самостійність і відповідальність за власний вибір.

Принцип емоційної безпеки є необхідною умовою розвитку soft skills. З власного досвіду можна стверджувати, що дитина починає проявляти ініціативу, відкрито висловлювати думки та брати на себе роль лідера лише тоді, коли не боїться помилитися. Тому в освітньому процесі не використовується оцінювання у форматі «правильно – неправильно». Натомість застосовуються формулювання, які підтримують дитину: «Цікавий варіант», «Давай подумаємо ще», «А що буде, якщо спробувати інакше». Це створює середовище, у якому розвиваються впевненість у собі та готовність до нових викликів.

Серед методичних підходів провідним є інтегрований підхід. У власній практиці розвиток soft skills не виокремлюється в самостійний напрям, а вбудовується в усі освітні напрями. Наприклад, під час дослідницької діяльності з природного довкілля діти не лише спостерігають і роблять висновки, а й

працюють у групах, розподіляють ролі, презентують результати. Таким чином одночасно розвиваються пізнавальні, комунікативні та соціальні навички.

Ігровий підхід є базовим для старшого дошкільного віку. У практиці це не лише сюжетно-рольова гра, а й ділові ігри, ігри-обговорення, ігрові проблемні ситуації. Наприклад, гра «Рада групи», під час якої діти обговорюють питання життя групи, дозволяє сформувати навички аргументації, колективного прийняття рішень і поваги до правил. Такі ігрові формати є ефективним інструментом розвитку soft skills без надмірної дидактичності.

Проектний підхід у роботі зі старшими дошкільниками використовується в адаптованому, доступному для дітей форматі. Короткотривалі проекти на кшталт «Наш дружній куточок», «Допоможемо молодшим», «Тиждень добрих справ» дають змогу дітям планувати діяльність, співпрацювати, оцінювати результати. У межах таких проєктів діти вчаться бачити сенс власних дій і їх вплив на інших, що є важливою складовою соціальної відповідальності.

Щодо умов організації занять, спрямованих на розвиток soft skills, першочерговою є гнучка організація простору. У групі створюються зони для спільної діяльності, усамітнення, рухової активності. Діти мають можливість самостійно обирати місце для роботи, змінювати його залежно від потреб. Наприклад, під час обговорення проблемної ситуації діти можуть сісти в коло, а під час виконання завдання розійтися по зонах. Така мобільність простору сприяє розвитку саморегуляції та відповідальності.

Ще однією важливою умовою є ритм і структура дня. У практиці передбачаються регулярні моменти для рефлексії: короткі підсумкові кола наприкінці дня, де діти діляться тим, що було складним, цікавим або радісним. Такі бесіди формують навички самоаналізу, вміння говорити про власні переживання та чути інших.

Не менш значущою умовою є єдність вимог усіх дорослих, які працюють із дітьми. Коли вихователь, асистент і психолог демонструють однакові підходи до взаємодії, діти швидше засвоюють соціальні норми та правила співжиття. У

власній практиці це реалізується через узгодження педагогічних позицій і спільне планування форм роботи.

Узагальнюючи методичний досвід, можна стверджувати, що ефективний розвиток soft skills у старших дошкільників забезпечується не окремими прийомами, а цілісною системою принципів, підходів і умов, які пронизують увесь освітній процес. Така організація роботи дозволяє перетворити кожен повсякденну ситуацію на ресурс для особистісного зростання дитини та формування її життєвої компетентності.

2.2. Методи, прийоми та форми роботи з розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку

У власній педагогічній практиці розвиток soft skills у дітей старшого дошкільного віку вибудовується не навколо окремих вправ, а через систему методів і форм роботи, які органічно вплітаються в щоденний освітній процес. Ключовим є розуміння того, що метод у цьому контексті – це не інструкція «як виконати завдання», а спосіб організації взаємодії, у якій дитина здобуває досвід спілкування, вибору, співпраці та саморегуляції.

Одним із найбільш ефективних у роботі зі старшими дошкільниками є метод педагогічно сконструйованих життєвих ситуацій. Йдеться про спеціально створені або свідомо не «приглушені» дорослим ситуації, у яких дитина стикається з необхідністю домовлятися, вирішувати проблему, враховувати інтереси інших. Наприклад, під час підготовки спільної гри педагог навмисно не розподіляє матеріали порівну, а пропонує дітям самостійно вирішити, як поділити ресурси так, щоб усім вистачило. У процесі такого обговорення діти вчаться аргументувати, поступатися, знаходити компроміси, а також проживають досвід відповідальності за спільний результат.[рис.6]

Рис.6. Колективне обговорення

Широко використовується метод колективного обговорення у формі дитячого кола. Це не традиційна бесіда з запитаннями педагога, а простір для висловлювання думок і почуттів. У власній практиці коло застосовується для обговорення як позитивних подій, так і складних моментів. Наприклад, після конфлікту в групі педагог пропонує дітям по черзі висловитися, використовуючи прості мовні формули: «Мені було прикро, коли...», «Я зрадив, коли...», «Я хочу, щоб наступного разу...». Така форма роботи розвиває емоційний інтелект, вміння говорити про почуття та слухати інших без перебивання.

Метод рольового проживання ситуацій є особливо цінним для формування соціальних і комунікативних soft skills. У практиці він реалізується не лише через сюжетно-рольову гру, а й через мікросценки, імпровізації, театралізовані етюди. Наприклад, дітям пропонується зіграти ситуацію «Новенька дитина в групі» або «Хтось випадково зіпсував спільну роботу». Після проживання ролей відбувається коротке обговорення: що відчував кожен персонаж, які слова допомогли, а які ускладнили ситуацію. Такий метод формує емпатію, здатність бачити ситуацію з різних позицій і усвідомлювати наслідки власних дій.

Окреме місце у системі методів займає метод проблемного запитання. У роботі зі старшими дошкільниками він використовується у формі відкритих, життєво наближених запитань, які не мають однозначної відповіді. Наприклад: «Що робити, якщо ти хочеш гратися разом, а тебе не беруть у гру?», «Як можна допомогти другу, якщо він засмучений?». Педагог не дає готових рішень, а підтримує обговорення, фіксуючи різні варіанти відповідей. Такий метод стимулює критичне мислення, гнучкість і вміння аналізувати соціальні ситуації.

У практиці активно застосовується метод рефлексивних пауз. Це короткі зупинки в діяльності, під час яких дітям пропонується усвідомити власний стан і дії. Наприклад, після спільної гри педагог може запитати: «Що сьогодні було найскладнішим?», «Коли ти відчув, що тобі вдалося домовитися?», «Що б ти зробив інакше наступного разу?». Такі рефлексивні моменти формують навички самоаналізу, усвідомлення власних сильних і складних сторін.

Серед прийомів роботи особливу ефективність мають мовні формули підтримки та саморегуляції. У власній практиці з дітьми систематично вводяться прості фрази, які допомагають їм керувати поведінкою і спілкуванням: «Я можу спробувати ще раз», «Я зараз злюся, але можу заспокоїтися», «Давай домовимося». Ці формули не заучуються механічно, а закріплюються через повторне використання в реальних ситуаціях.

Прийом «відкладеного рішення» є корисним у роботі з імпульсивною поведінкою. Коли дитина наполягає на негайному виконанні свого бажання, педагог пропонує повернутися до питання через певний час. Це вчить дитину чекати, планувати і регулювати емоції, що є важливим компонентом самоконтролю.

Щодо форм роботи, то найбільш продуктивними у розвитку soft skills є малі групи та парна взаємодія. У таких форматах кожна дитина має можливість проявити ініціативу і взяти участь у прийнятті рішень. Наприклад, робота в парах під час творчого завдання змушує дітей узгоджувати дії, ділитися матеріалами, домовлятися про спільний результат.

Колективні форми роботи доцільно використовувати для формування навичок співпраці та відповідальності за групу. У власній практиці це реалізується через спільні проєкти, чергування, організацію «справ групи». Діти поступово усвідомлюють, що результат залежить від внеску кожного, і вчаться підтримувати одне одного.

Індивідуальні форми роботи застосовуються для підтримки дітей, які потребують додаткового часу або допомоги у формуванні певних soft skills. Це можуть бути короткі індивідуальні бесіди, спільне планування дій або аналіз ситуацій, у яких дитина відчувала труднощі.

Загалом методи, прийоми та форми роботи з розвитку soft skills у старших дошкільників мають бути різноманітними, гнучкими й орієнтованими на реальний досвід дітей. Саме така методична система дозволяє не декларувати розвиток м'яких навичок, а послідовно формувати їх у щоденному житті закладу дошкільної освіти, готуючи дітей до складніших соціальних і навчальних викликів.

Розділ III. Практичні розробки з розвитку soft skills за освітніми напрямками Базового компонента дошкільної освіти

3.1. Розвиток soft skills у напрямі «Особистість дитини»

Практичні розробки, подані в межах напрямку «Особистість дитини», спрямовані на розвиток самосвідомості, емоційної сфери, здатності до саморегуляції, відповідального вибору та позитивного ставлення до себе. Заняття побудовані відповідно до логіки Базового компонента дошкільної освіти й орієнтовані на активну позицію дитини, проживання досвіду та рефлексію власних дій.

Розробка 1

Тема. «Я можу. Я вмю. Я стараюся»

Освітній напрям. Особистість дитини.

Мета. Сприяти формуванню впевненості в собі, усвідомлення власних можливостей і зусиль; розвивати навички саморегуляції, позитивного самоствавлення, уміння говорити про власні досягнення та труднощі.

Розвивальні завдання. Розвивати здатність дитини усвідомлювати власні дії та їх результат. Формувати навички вербалізації емоцій і переживань. Сприяти розвитку наполегливості та внутрішньої мотивації.

Виховні завдання. Виховувати повагу до себе та інших. Формувати підтримувальне ставлення в групі.

Матеріали. Картки із зображеннями різних дій (будувати, малювати, допомагати, домовлятися), дзеркальце, кольорові камінці або фішки, аркуш ватману.

Хід заняття

Організаційний етап. Діти сідають у коло. Педагог пропонує кожному коротко подивитися в дзеркальце й сказати своє ім'я. Акцент робиться не на оцінці, а на прийнятті: кожна дитина важлива саме такою, якою вона є.

Мотиваційний етап. Педагог розповідає коротку історію про героя, який умів багато чого, але іноді сумнівався у собі. Запитання до дітей: чи траплялося

їм відчувати сумнів, навіть коли вони стараються. Обговорення відбувається у форматі вільних висловлювань без примусу.

Основна частина.

Вправа «Я можу». Дітям пропонується обрати картку з дією, яку вони вміють або навчилися виконувати нещодавно. Кожна дитина по черзі показує картку й завершує фразу «Я можу...». Педагог підтримує, уточнює, заохочує до конкретизації: як саме дитині це вдалося, що було складним.

Вправа «Я стараюся». Дітям пропонується подумати про ситуацію, у якій їм було нелегко, але вони намагалися. За бажанням дитина ділиться цим досвідом. Педагог акцентує увагу не на результаті, а на зусиллі. Кожна дитина, яка поділилася, кладе камінець на спільний ватман як символ старання.

Рефлексивна пауза. Коротке запитання до групи: що допомагає не здаватися, коли щось не виходить. Діти пропонують власні варіанти, педагог узагальнює, але не оцінює.

Підсумковий етап. Діти завершують заняття фразою за вибором: «Сьогодні я зрозумів...», «Мені сподобалося...», «Я хочу спробувати ще...». Педагог дякує за щирість і підкреслює цінність кожного внеску.

Розробка 2

Тема. «Мої почуття і мій вибір»

Освітній напрям. Особистість дитини.

Мета. Розвивати емоційну компетентність, уміння розпізнавати власні почуття, робити усвідомлений вибір та нести за нього відповідальність; формувати навички саморегуляції та внутрішнього контролю.

Розвивальні завдання. Розширювати уявлення дітей про різні емоційні стани.

Формувати вміння пов'язувати емоції з життєвими ситуаціями.

Розвивати здатність зупинитися та обдумувати власні дії.

Виховні завдання. Виховувати уважне ставлення до власних почуттів і почуттів інших. Сприяти формуванню відповідальної поведінки.

Матеріали. Картки з емоціями, сигнальні кружечки трьох кольорів, м'яка іграшка.

Хід заняття

Організаційний етап. Діти розміщуються півколом. Педагог пропонує передати м'яку іграшку по колу та назвати емоцію, з якою кожен прийшов сьогодні. За бажанням дитина може не коментувати свій вибір.

Мотиваційний етап. Педагог звертає увагу на те, що всі почуття різні, але кожне з них щось нам підказує. Пропонується замислитися, як почуття впливають на наші дії.

Основна частина.

Вправа «Впізнай почуття». Дітям демонструються картки з емоціями. Педагог описує короткі життєві ситуації, а діти обирають емоцію, яка, на їхню думку, відповідає ситуації. Обговорюється, чому виникла саме така емоція і що можна зробити далі.

Вправа «Світлофор вибору». Дітям пропонується модель вибору: червоний колір означає зупинку, жовтий – обдумування, зелений – дію. Педагог пропонує кілька типових для дошкільників ситуацій, наприклад бажання забрати чужу іграшку або відмову гратися за правилами. Діти разом проходять усі три етапи, вчаться зупинитися та обирати прийнятну дію.

Рефлексивна пауза. Педагог запитує, чи легко було зупинитися і думати перед вибором. Діти діляться враженнями, педагог підкреслює, що це навичка, яка формується поступово.

Підсумковий етап. Діти завершують заняття коротким висловлюванням: «Коли я злюся, я можу...», «Коли мені радісно, я...». Педагог дякує дітям за роботу й наголошує, що вміння розуміти себе допомагає краще ладнати з іншими.

Подані розробки демонструють можливості цілеспрямованого розвитку soft skills у межах освітнього напрямку «Особистість дитини» через проживання значущого для дитини досвіду, рефлексію та підтримувальну педагогічну взаємодію.

3.2. Формування soft skills у напрямі «Дитина в соціумі»

Освітній напрям «Дитина в соціумі» є базовим для формування соціальних soft skills, адже саме в ньому дитина набуває досвіду взаємодії з іншими, усвідомлює себе як частину групи, навчається співжити за правилами, приймати відмінність іншого та брати відповідальність за спільні рішення. Подані нижче розробки побудовані на різних логіках організації заняття, що дозволяє уникнути шаблонності та показує варіативність методичних рішень у межах одного освітнього напрямку.

Розробка 1

Тема. «Ми разом вирішуємо»

Освітній напрям. Дитина в соціумі.

Формат заняття. Соціально-ігровий практикум з елементами колективного ухвалення рішень.

Мета. Формувати навички співпраці, колективного обговорення, прийняття спільних рішень; розвивати відповідальність за групу, вміння слухати інших і враховувати різні позиції.

Завдання для розвитку soft skills:

- Розвивати вміння домовлятися та шукати компроміси.
- Формувати навички аргументації власної думки.
- Сприяти розвитку відповідальності за спільний результат.

Матеріали: великий аркуш паперу, наліпки або маркери різних кольорів, умовні картки ролей (спікер, помічник, спостерігач).

Логіка заняття. Вступна соціальна ситуація.

Педагог повідомляє дітям, що у групі з'явилося спільне завдання: придумати, як облаштувати новий куточок для ігор або відпочинку. Готових рішень не пропонується. Педагог одразу наголошує, що рішення має бути спільним.

Розподіл ролей. Дітям пропонується обрати ролі. Спікер слідкує, щоб кожен мав слово, помічник фіксує ідеї, спостерігач звертає увагу на те, як діти домовляються. Ролі не є жорсткими і можуть змінюватися в процесі.

Колективне обговорення. Діти висловлюють ідеї, педагог лише підтримує хід обговорення, за потреби нагадує правила спілкування. Усі ідеї фіксуються без оцінювання. Поступово група переходить до вибору тих пропозицій, які влаштовують більшість.

Прийняття рішення. Діти разом формулюють остаточний варіант рішення. Педагог звертає увагу на те, що навіть якщо не всі ідеї були реалізовані, кожен зробив внесок.

Соціальна рефлексія. Спостерігач ділиться тим, що помітив у процесі взаємодії. Діти обговорюють, що допомагало домовлятися, а що ускладнювало.

Підсумок. Кожна дитина завершує заняття фразою «Для групи я сьогодні...», підкреслюючи власний внесок.

Розробка 2

Тема. «Я серед інших»

Освітній напрям. Дитина в соціумі.

Формат заняття. Соціально-рольова взаємодія з елементами самоспостереження.

Мета. Сприяти усвідомленню дитиною власної ролі в групі; формувати навички соціальної адаптації, прийняття інших і регуляції поведінки у спільній діяльності.

Завдання для розвитку soft skills:

- Розвивати навички соціального самоспостереження.
- Формувати здатність розуміти вплив власної поведінки на інших.
- Сприяти розвитку толерантності та взаємопідтримки.

Матеріали: картки із соціальними ролями, умовні символи групи, дзвіночок або сигнал для зупинки.

Хід заняття.

Соціальна розминка. Діти рухаються по кімнаті, реагуючи на різні сигнали педагога: об'єднатися в пари, малі групи, коло. Після кожної зміни педагог пропонує коротке запитання: як було працювати разом, що відчувалося.

Рольова взаємодія. Кожна дитина отримує картку з роллю, зображеною графічно: ініціатор, помічник, спостерігач, миротворець. Завданням є виконання спільної діяльності, наприклад побудова конструкції або підготовка міні-гри. Діти діють відповідно до ролей, але без жорстких обмежень.

Зупинка і самоспостереження. За сигналом педагога діяльність зупиняється. Дітям пропонується подумати, що саме вони робили для групи, як реагували на інших, що було легким, а що складним.

Обговорення. Діти діляться спостереженнями. Педагог допомагає узагальнити: у групі важливі різні ролі, кожна з яких робить спільну справу можливою.

Підсумкове коло. Кожна дитина завершує заняття фразою «У групі мені важливо...». Педагог підкреслює цінність різних способів бути разом.

Розробка 3

Тема. «Правила, які ми створюємо»

Освітній напрям. Дитина в соціумі.

Формат заняття. Колективне соціальне моделювання.

Мета. Формувати усвідомлене ставлення до правил спільного життя; розвивати відповідальність, почуття справедливості, навички соціального контролю та саморегуляції.

Завдання для розвитку soft skills:

Розвивати здатність формулювати соціальні норми.

- Формувати навички відповідального дотримання домовленостей.
- Сприяти розвитку почуття приналежності до групи.

Матеріали: великий аркуш паперу, фломастери, символи-наклейки.

Логіка заняття. Актуалізація досвіду.

Педагог пропонує дітям згадати ситуації, коли в групі було комфортно і коли виникали труднощі. Обговорення ведеться у формі відкритих запитань.

Створення правил. Діти разом формулюють правила, які допомагають жити разом. Кожне правило обговорюється: навіщо воно потрібне, що буде, якщо його не дотримуватися.

Візуалізація домовленостей. Правила оформлюються у вигляді символів або малюнків. Кожна дитина обирає символ, який для неї є важливим.

Проживання правил. Педагог пропонує короткі соціальні ситуації, у яких діти мають визначити, яке правило допоможе вирішити проблему.

Соціальна рефлексія. Діти обговорюють, яке правило їм найважче виконувати і чому. Педагог підкреслює, що правила існують для допомоги, а не покарання.

Підсумок. Група завершує заняття спільною домовленістю дотримуватися створених правил і підтримувати одне одного.

Подані розробки демонструють різні формати формування soft skills у напрямі «Дитина в соціумі»: через колективні рішення, рольову взаємодію та соціальне моделювання. Вони створюють умови для реального проживання соціального досвіду, що є ключовим для становлення дитини як активного й відповідального члена спільноти.

3.3. Розвиток комунікативних та мовленнєвих soft skills у напрямі «Дитина у світі культури та мовлення»

Освітній напрям «Дитина у світі культури та мовлення» створює унікальні можливості для розвитку комунікативних і мовленнєвих soft skills, оскільки саме мовлення є основним інструментом взаємодії, самовираження та культурного входження дитини у соціальний простір. Подані заняття побудовані так, щоб мовлення не було «навчальним матеріалом», а ставало засобом дії, гри, домовленості, творчості й емоційного контакту. Кожна розробка має ігрове ядро, нові креативні елементи та різну логіку організації, що дозволяє уникнути одноманітності.

Розробка 1

Тема. «Слово, яке будує міст»

Освітній напрям. Дитина у світі культури та мовлення.

Формат заняття. Комунікативно-ігрова майстерня з елементами соціальної гри.

Мета. Розвивати вміння користуватися мовленням як засобом налагодження взаємодії; формувати навички слухання, мовленнєвої ініціативи, коректного висловлення прохання, пропозиції, незгоди.

Завдання для розвитку soft skills:

- Розвивати навички діалогічного мовлення.
- Формувати вміння слухати співрозмовника і реагувати на сказане.
- Сприяти розвитку мовленнєвої впевненості та доброзичливості у спілкуванні.

Матеріали: великі м'які куби або картонні блоки, картки зі словами-підказками, ігровий персонаж (лялька або фігурка).

Хід заняття

Ігровий вступ. Педагог знайомить дітей з ігровим персонажем, який «не вміє дружити словами» і часто свариться, бо не знає, як правильно щось сказати. Діти погоджуються допомогти персонажу навчитися будувати «міст із слів».

Гра «Будуємо міст». Кожен блок символізує певний тип мовлення: прохання, подяка, пропозиція, вибачення, пояснення. Щоб покласти блок до спільної конструкції, дитина має вимовити відповідне речення. Наприклад, для блоку «прохання» дитина формулює ввічливе прохання до іншої дитини.

Мовленнєва взаємодія. Діти працюють у парах або малих групах, виконуючи завдання персонажа: попросити допомогу, домовитися про спільну дію, запропонувати ідею. Педагог втручається мінімально, фіксуючи вдалі мовленнєві формулювання.

Рефлексивна пауза. Діти обговорюють, які слова допомагають будувати «міст», а які можуть його зруйнувати. Педагог підсумовує через образ, а не оцінку.

Підсумок гри. Коли міст побудовано, персонаж «переходить» його, дякує дітям і демонструє, як тепер користується словами.

Розробка 2

Тема. «Говорю, слухаю, розумію»

Освітній напрям. Дитина у світі культури та мовлення.

Формат заняття. Комунікативна гра-квест.

Мета. Формувати навички активного слухання, уточнення, послідовного мовлення; розвивати здатність передавати інформацію зрозуміло для іншого.

- Завдання для розвитку soft skills:
- Розвивати вміння слухати без перебивання.
- Формувати навички уточнення й перепитування.
- Сприяти розвитку відповідальності за власне висловлювання.

Матеріали: картки-завдання, конверти з умовами, сигнальний дзвіночок.

Логіка заняття

Вступна гра «Передай сигнал». Педагог передає коротке повідомлення пошепки першій дитині, далі по колу. Наприкінці повідомлення озвучується вголос і обговорюється, що змінилося і чому.

Квест «Передай правильно». Діти об'єднуються в команди. Кожна команда отримує завдання передати інформацію іншій групі так, щоб її зрозуміли без додаткових підказок. Інформація може стосуватися маршруту, дій або опису предмета.

Комунікативна зупинка. Після кожного етапу педагог ставить питання: що допомогло зрозуміти повідомлення, які слова були зайвими, чого не вистачило.

Гра «Запитай і дізнайся». Діти вчаться ставити уточнювальні запитання, щоб відновити втрачений сенс. Заохочується використання ввічливих мовленнєвих формул.

Підсумкове коло. Діти завершують заняття фразою «Я зрозумів, що слухати означає...».

Розробка 3

Тема. «Історії, які нас об'єднують»

Освітній напрям. Дитина у світі культури та мовлення.

Формат заняття. Колективна сторітелінг-гра.

Мета. Розвивати зв'язне мовлення, креативність, уміння домовлятися під час спільного створення тексту; формувати повагу до думки іншого.

Завдання для розвитку soft skills:

- Розвивати мовленнєву ініціативу.
- Формувати навички співтворчості.
- Сприяти розвитку гнучкості мислення та толерантності.

Матеріали: картки з персонажами, місцями та подіями, м'який м'яч.

Хід заняття

Ігровий початок. Педагог пропонує дітям створити спільну історію, але з умовою: кожен додає лише одну частину і повинен продовжити думку попереднього.

Гра «Жива історія». Діти передають м'яч по колу. Той, у кого м'яч, додає речення до історії, використовуючи одну з карток. Заборонено перекреслювати ідеї інших.

Комунікативні виклики. Педагог іноді зупиняє гру і пропонує дітям змінити хід історії через домовленість: обговорити, як краще продовжити сюжет.

Обговорення. Діти діляться враженнями: чи легко було продовжувати думки інших, що допомагало домовлятися.

Завершення. Історія записується або ілюструється дітьми як спільний продукт. Педагог підкреслює цінність внеску кожного.

Розробка 4

Тема. «Слова для миру»

Освітній напрям. Дитина у світі культури та мовлення.

Формат заняття. Мовленнєво-ігрова лабораторія.

Мета. Формувати навички конструктивного мовлення в конфліктних ситуаціях; розвивати здатність замінювати агресивні висловлювання мирними.

Матеріали. Картки з типовими конфліктними фразами, кошик «мирних слів».

Гра «Перекладач слів». Діти отримують фрази, які можуть образити або спричинити конфлікт. Завдання — перетворити їх на прийнятні, доброзичливі висловлювання.

Мовленнєве тренування. Діти програють короткі сценки, використовуючи «мирні слова». Педагог підтримує успішні формулювання.

Підсумкова рефлексія. Діти обговорюють, як слова можуть змінювати стосунки.

Подані заняття демонструють різні ігрові формати розвитку комунікативних і мовленнєвих soft skills у межах напряму «Дитина у світі культури та мовлення». Вони спрямовані на те, щоб дитина навчилася користуватися мовленням як інструментом взаєморозуміння, співпраці та культурної взаємодії, що є основою успішного входження в соціальне життя.

3.4. Формування креативності та критичного мислення у напрямі «Дитина у природному довкіллі»

Освітній напрям «Дитина у природному довкіллі» для старших дошкільників є одним із найприродніших і найулюбленіших, адже саме взаємодія з природою відповідає їхній потребі у русі, грі, експериментуванні та відкриттях. Формування креативності й елементів критичного мислення в цьому напрямі відбувається не через пояснення чи логічні міркування, а через гру, дослід, здивування і власні припущення дитини. Тому всі заняття побудовані як ігрові пригоди, у яких дитина діє, пробує, помиляється, порівнює і робить прості висновки.

Розробка 1

Тема. «Таємниці лісової галявини»

Освітній напрям. Дитина у природному довкіллі.

Формат заняття. Ігрове дослідження з елементами уявної подорожі.

Мета. Розвивати допитливість, уяву, вміння помічати зміни в природі; формувати початкові навички аналізу, порівняння та висування припущень.

Завдання для розвитку soft skills.

- Розвивати креативність через уявні образи та фантазію.

- Формувати вміння ставити запитання і висловлювати припущення.
- Сприяти розвитку спільного обговорення та взаємодії.

Матеріали. Природні об'єкти (листя, шишки, камінці), лупи, тканина зелено-коричневих відтінків, фігурка «лісового мешканця».

Хід заняття

Ігровий вступ. Педагог повідомляє дітям, що сьогодні вони вирушають на лісову галявину, де зникли «таємниці природи». З'являється лісовий мешканець, який просить допомоги. Діти погоджуються вирушити в подорож.

Гра «Знайди і досліди». На «галявині» розкладені природні об'єкти. Діти обирають один предмет і уважно його розглядають за допомогою лупи. Педагог ставить ігрові запитання: на що це схоже, чим відрізняється від інших, що могло з ним статися раніше. Діти фантазують, висувають припущення, не обмежуючись правильністю.

Дослідницька гра «Що буде, якщо...». Педагог пропонує дітям уявити, що буде з листочком, якщо піде дощ, або з камінцем, якщо він потрапить у воду. Діти висловлюють версії, після чого разом перевіряють окремі припущення у безпечний спосіб.

Рефлексивне коло. Діти по черзі завершують фразу «Мене здивувало...». Лісовий мешканець дякує за допомогу і повертає «таємниці» галявини.

Розробка 2

Тема. «Маленькі дослідники великої природи»

Освітній напрям. Дитина у природному довкіллі.

Формат заняття. Рухливо-дослідницька гра з елементами експериментування.

Мета. Формувати елементарні навички критичного мислення через спостереження, порівняння і перевірку; розвивати ініціативність і вміння працювати в команді.

Завдання для розвитку soft skills:

- Розвивати вміння помічати причинно-наслідкові зв'язки.
- Формувати навички співпраці під час дослідів.

- Сприяти розвитку наполегливості та інтересу до пізнання.

Матеріали. Ємності з водою, пісок, камінці, палички, серветки, картки із завданнями.

Хід заняття

Рухлива розминка «Стань природою». Діти за сигналом педагога перетворюються на вітер, дощик, сонце або дерево. Рухи вільні, образні. Це допомагає налаштуватися на тему і зняти напруження.

Гра-дослід «Тоне чи плаває». Діти працюють у малих групах. Кожна група отримує предмети і висловлює припущення, що станеться з ними у воді. Педагог заохочує аргументувати: чому так думають. Після цього припущення перевіряються.

Обговорення результатів. Діти разом обговорюють, що сталося і чому деякі предмети поведилися не так, як очікували. Педагог допомагає формулювати прості висновки мовою дітей.

Гра «Придумай своє питання». Кожна група придумує власне запитання до природи, наприклад «Що швидше висохне?» або «Що залишить слід?». Запитання озвучуються і обговорюються.

Підсумкове коло. Діти завершують заняття фразою «Я сьогодні дослідив...».

Розробка 3

Тема. «Будівельники з природних скарбів»

Освітній напрям. Дитина у природному довкіллі.

Формат заняття. Конструкторсько-ігрова діяльність.

Мета. Розвивати креативність, уяву та вміння знаходити нестандартні рішення; формувати навички співпраці й планування.

Завдання для розвитку soft skills:

- Розвивати вміння створювати нове з доступних матеріалів.
- Формувати навички планування та узгодження дій.
- Сприяти розвитку гнучкості мислення.
- Матеріали. Шишки, гілочки, листя, камінці, мотузки, тканина.

Хід заняття

Ігровий початок. Педагог повідомляє дітям, що вони стали будівельниками для лісових мешканців, яким потрібні домівки.

Гра «Плануємо разом». Діти в групах домовляються, що саме будуватимуть: будиночок, міст, укриття. Педагог не пропонує зразків, лише підтримує діалог.

Будівельна діяльність. Діти створюють конструкції з природних матеріалів. У процесі виникають труднощі, які діти намагаються розв'язати самостійно. Педагог ставить запитання, що спонукають до пошуку рішень.

Презентація. Кожна група розповідає, що вони побудували і для кого. Діти вчаться пояснювати свій задум.

Завершення. Педагог підкреслює, що у природі немає єдиного правильного рішення, і кожна ідея є цінною.

Подані заняття відповідають віковим особливостям старших дошкільників, базуються на грі, русі та дослідженні і створюють умови для природного розвитку креативності й елементів критичного мислення. Через проживання ігрових ситуацій діти навчаються ставити запитання, шукати відповіді та бачити навколишній світ як простір для відкриттів.

3.5. Розвиток саморегуляції, наполегливості та співпраці у напрямі «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі»

Освітній напрям «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі» є надзвичайно сприятливим для розвитку таких soft skills, як саморегуляція, наполегливість і співпраця, адже сенсорна діяльність для дошкільників нерозривно пов'язана з грою, рухом, маніпулюванням предметами та безпосереднім переживанням успіху і труднощів. Саме тут дитина вчиться зосереджуватися, чекати, доводити справу до кінця, узгоджувати власні дії з діями інших. Тому всі заняття побудовані як розгорнуті ігрові події, у яких кожна дія має сенс для дитини і сприймається як частина захопливої гри, а не навчального завдання.

Розробка 1

Тема. «Місія дослідників»

Освітній напрям. Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі.

Формат заняття. Ігрова місія з сенсорними станціями.

Мета. Розвивати навички саморегуляції, вміння зосереджуватися на завданні, доводити розпочату діяльність до завершення; формувати досвід співпраці у малій групі.

Завдання для розвитку soft skills:

- Формувати здатність керувати увагою та імпульсами.
- Розвивати наполегливість у виконанні сенсорних завдань.
- Сприяти розвитку командної взаємодії.

Матеріали: сенсорні коробки з різними наповнювачами, таймер або пісочний годинник, картки-завдання, наліпки-нагороди.

Хід заняття

Ігровий вступ. Педагог повідомляє дітям, що вони стали командою дослідників, які мають пройти кілька сенсорних станцій. Кожна станція відкриється лише тоді, коли команда діятиме злагоджено і спокійно.

Гра «Сенсорні станції». Діти об'єднуються у малі групи. На кожній станції їх чекає завдання: знайти предмети на дотик із заплющеними очима, відсортувати матеріали за формою або розміром, викласти візерунок за зразком. Педагог вводить правило: рухатися повільно, говорити тихо, чекати своєї черги.

Ігровий виклик «Чекаємо разом». Під час виконання завдання використовується таймер. Діти вчаться чекати сигналу, не поспішаючи і не перебиваючи інших. Педагог підкреслює, що спокій допомагає команді рухатися далі.

Командна пауза. Після кожної станції діти коротко обговорюють, що було складним і як їм вдалося впоратися. Обговорення проходить у формі гри: говорить лише той, у кого сенсорний предмет у руках.

Фінал місії. Команда отримує символічну нагороду за злагоджену роботу. Педагог акцентує увагу на процесі, а не швидкості виконання.

Розробка 2

Тема. «Будуємо разом і не здаємося»

Освітній напрям. Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі.

Формат заняття. Конструкторська командна гра.

Мета. Формувати наполегливість, уміння планувати дії, співпрацювати та підтримувати одне одного під час виконання складного завдання.

Завдання для розвитку soft skills:

- Розвивати здатність долати труднощі.
- Формувати навички спільного планування.
- Сприяти розвитку взаємодопомоги.

Матеріали: конструктори різного типу, картки з умовами, фігурка персонажа.

Хід заняття

Ігровий сюжет. Педагог знайомить дітей з персонажем, якому потрібен міст, щоб дістатися додому. Але міст має бути міцним і збудованим разом.

Гра «План команди». Перед початком будівництва діти обговорюють, що саме вони будуватимуть і хто за що відповідатиме. Педагог лише ставить уточнювальні запитання, не пропонуючи готових рішень.

Будівельна гра. Діти будують конструкцію. Коли щось не виходить, педагог заохочує не зупинятися, а шукати інший спосіб. Використовується мовна формула підтримки: «Спробуймо інакше», «Давайте разом подумаємо».

Ігрова перевірка. Готову конструкцію перевіряють у грі: персонаж «проходить» мостом. Якщо щось не витримує, діти повертаються до роботи.

Підсумкове коло. Діти діляться, у який момент хотілося здатися і що допомогло продовжити. Педагог підкреслює цінність наполегливості.

Розробка 3

Тема. «Тихі герої»

Освітній напрям. Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі.

Формат заняття. Рухливо-сенсорна гра на саморегуляцію.

Мета. Розвивати здатність контролювати рухи й емоції; формувати навички самозаспокоєння та усвідомленої поведінки.

Завдання для розвитку soft skills:

- Формувати навички гальмування імпульсів.
- Розвивати усвідомлення власного тіла.
- Сприяти розвитку внутрішнього контролю.

Матеріали. Дзвіночок, килимки, м'які м'ячі.

Хід заняття

Ігрове налаштування. Педагог пропонує дітям уявити себе героями, які можуть рухатися лише тоді, коли це справді потрібно.

Гра «Повільні рухи». Діти виконують завдання на рух, але в уповільненому темпі: пройти доріжкою, перекотити м'яч, перенести предмет. За сигналом дзвіночка діти зупиняються.

Сенсорна вправа «Відчуваю себе». Діти сідають на килимки і виконують прості дихальні вправи в ігровій формі: «надуваємо кульку», «задуваємо свічку».

Обговорення. Діти діляться, що допомогло їм бути спокійними і уважними.

Завершення. Педагог наголошує, що вміння керувати собою допомагає і в грі, і в житті.

Розробка 4

Тема. «Команда відчуттів»

Освітній напрям. Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі.

Формат заняття. Сенсорна командна естафета.

Мета. Розвивати співпрацю, терпіння і відповідальність за спільний результат.

Матеріали. Сенсорні доріжки, коробки з різними текстурами.

Гра-естафета. Діти проходять сенсорні етапи по черзі, підтримуючи одне одного словами й жестами. Перемога визначається не швидкістю, а злагодженістю команди.

Підсумкове обговорення. Діти говорять, що допомогло команді бути разом.

Подані заняття демонструють, що розвиток саморегуляції, наполегливості та співпраці у сенсорно-пізнавальному просторі можливий лише через гру, тілесний досвід і живу взаємодію. Саме такі ігрові формати роблять освітній процес для дошкільників захопливим, ефективним і по-справжньому розвивальним.

3.6. Інтеграція soft skills у рухову та здоров'язбережувальну діяльність дитини

Рухова та здоров'язбережувальна діяльність у старшому дошкільному віці є не просто засобом фізичного розвитку, а потужним ресурсом формування soft skills. Для дітей рух – це природна форма пізнання світу, спосіб емоційного розвантаження, самовираження і взаємодії з іншими. Саме тому інтеграція м'яких навичок у рухові ігри має відбуватися через нові, образні, динамічні форми, у яких тілесний досвід поєднується з емоційною регуляцією, увагою, співпрацею та наполегливістю.

У поданих нижче розробках використано елементи нейрогімнастики, але не як набір вправ, а як сюжетні рухливі ігри, зрозумілі та привабливі для дошкільників.

Розробка 1

Тема. «Подорож мозкових провідників»

Освітній напрям. Рухова та здоров'язбережувальна діяльність.

Формат заняття. Рухлива нейрогра-пригода.

Мета. Розвивати саморегуляцію, концентрацію уваги, координацію рухів; формувати навички слідування правилам і взаємопідтримки.

Завдання для розвитку soft skills:

- Розвивати здатність керувати тілом і увагою.
- Формувати навички зосередженості та контролю імпульсів.
- Сприяти розвитку наполегливості.

Матеріали. Кольорові сліди для підлоги, обручі, м'які м'ячі.

Хід заняття

Ігрове налаштування. Педагог розповідає дітям, що в них є «мозкові провідники», які допомагають сигналам бігати між правою і лівою половинками тіла. Сьогодні ці провідники вирушають у подорож і потребують тренування.

Гра «Перехрестя сигналів». Діти рухаються по слідах на підлозі, виконуючи перехресні рухи: правою рукою торкаються лівого коліна, лівою – правого плеча. Рухи виконуються у ритмі, який змінюється за сигналом педагога. Діти вчаться сповільнюватися і прискорюватися, контролюючи себе.

Рухливий виклик «Не збий сигнал». Діти передають м'яч один одному, виконуючи при цьому перехресний рух. Якщо м'яч упав, група не зупиняється, а підтримує того, хто помилився, словами «Спробуй ще раз». Це формує стійкість до помилок.

Пауза саморегуляції. Діти виконують ігрову дихальну вправу «Хвиля»: повільно піднімають руки на вдих і опускають на видих, уявляючи, що заспокоюють мозкові провідники.

Завершення. Педагог підкреслює, що провідники працюють краще, коли ми спокійні й уважні.

Розробка 2

Тема. «Рухливі секрети спокою»

Освітній напрям. Рухова та здоров'язбережувальна діяльність.

Формат заняття. Нейрорухлива гра з елементами самозаспокоєння.

Мета. Формувати навички емоційної саморегуляції, усвідомлення стану тіла; розвивати здатність заспокоюватися через рух.

Завдання для розвитку soft skills:

- Розвивати навички самоконтролю.
- Формувати вміння розпізнавати власний стан.
- Сприяти розвитку відповідальності за власне самопочуття.

Матеріали. Килимки, м'які стрічки, музичний супровід.

Хід заняття

Ігровий вступ. Педагог пропонує дітям уявити, що їхнє тіло – це будиночок, у якому іноді стає шумно. Щоб навести лад, потрібні рухливі секрети спокою.

Гра «Струси і заспокой». Діти активно струшують руки, ноги, плечі, ніби «виганяють шум». За сигналом рухи змінюються на повільні, плавні. Діти вчаться перемикатися з активності на спокій.

Нейрогра «Малюємо нескінченність». Діти стрічками або руками малюють у повітрі знак нескінченності, стежачи очима за рухом. Це подається як чарівний спосіб заспокоїти думки.

Тілесна пауза. Діти лягають на килимки і виконують вправу «Черепашка»: щільно згортаються калачиком, обхопивши руками коліна (або притискаючи їх до грудей), і ховають голову, імітуючи черепаху, що ховається у панцир, що допомагає заспокоїтися та відновити дихання, а потім розслабляються, відчуваючи тіло.

Обговорення. Кожна дитина завершує заняття фразою «Моє тіло зараз...».

Розробка 3

Тема. «Команда сильних і витривалих»

Освітній напрям. Рухова та здоров'язбережувальна діяльність.

Формат заняття. Командна нейрорухлива гра.

Мета. Розвивати наполегливість, взаємодопомогу, здатність працювати в команді; формувати позитивне ставлення до фізичних труднощів.

Завдання для розвитку soft skills:

- Формувати навички співпраці.
- Розвивати здатність не здаватися.
- Сприяти розвитку підтримки одне одного.

Матеріали. М'які перешкоди, канати, обручі.

Хід заняття

Ігровий сюжет. Діти стають командою, яка має пройти шлях випробувань, але лише разом.

Гра «Ланцюг підтримки». Діти долають смугу перешкод, тримаючись за мотузку. Рухи потребують узгодженості і терпіння. Якщо хтось зупиняється, команда чекає.

Нейрорух «Разом сильніше». Діти виконують синхронні перехресні рухи парами, спостерігаючи одне за одним.

Підсумок. Діти діляться, що допомогло команді дійти до кінця.

Розробка 4

Тема. «Живий компас здоров'я»

Освітній напрям. Рухова та здоров'язбережувальна діяльність.

Формат заняття. Рухлива нейрогра з орієнтацією в просторі.

Мета. Розвивати уважність, просторову орієнтацію, здатність швидко переключатися; формувати навички самоконтролю.

Матеріали. Кольорові маркери, музика.

Гра «Компас». Діти рухаються в просторі відповідно до сигналів педагога: північ – стрибок, південь – присідання, схід – перехресний рух, захід – зупинка.

Саморегуляційна пауза. Діти закривають очі й виконують повільне дихання, «налаштовуючи компас». Далі гра продовжується.

Завершення. Педагог підкреслює, що рух допомагає бути здоровими, уважними і спокійними.

Подані рухливі та здоров'язбережувальні заняття демонструють, як через нові, сюжетні нейрогیمнастичні ігри можна природно інтегрувати розвиток soft skills у повсякденну діяльність дошкільників. Саме гра, тілесне проживання і позитивний емоційний досвід роблять ці заняття дієвими, цікавими й по-справжньому цінними для дітей.

ВИСНОВКИ

Розроблення методичного посібника було зумовлене актуальною потребою сучасної дошкільної освіти у цілісній, науково обґрунтованій та водночас практично орієнтованій системі розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку. У процесі роботи послідовно реалізовано поставлену мету та розв'язано комплекс завдань, спрямованих на поєднання теоретичних положень і реальної педагогічної практики закладу дошкільної освіти.

Теоретичний аналіз сучасних наукових і нормативних джерел дозволив уточнити зміст поняття soft skills у контексті дошкільного дитинства та обґрунтувати їх значення як складової життєвої компетентності дитини. Встановлено, що м'які навички в дошкільному віці не існують ізольовано, а формуються як інтегрований комплекс особистісних, соціальних, емоційних і когнітивних умінь, які розвиваються у процесі гри, спілкування та спільної діяльності. Особливу увагу приділено психолого-педагогічним передумовам розвитку soft skills, що підтвердило сенситивність старшого дошкільного віку для становлення саморегуляції, емоційної стійкості, співпраці та мовленнєвої активності.

Методичний розділ посібника засвідчив, що ефективний розвиток soft skills можливий лише за умови цілісної організації освітнього процесу, у якому принципи діяльності, партнерської взаємодії, емоційної безпеки та варіативності поєднуються з інтегрованими, ігровими та проєктними підходами. Практика доводить, що саме спосіб взаємодії дорослого з дитиною, характер освітнього середовища та логіка побудови занять визначають реальну результативність формування м'яких навичок, а не окремі вправи чи формальні методики.

Практичні розробки, структуровані за освітніми напрямками Базового компонента дошкільної освіти, продемонстрували можливості цілеспрямованого розвитку soft skills у різних видах діяльності. Заняття, спрямовані на розвиток особистості дитини, сприяють формуванню позитивного самоствавлення, емоційної усвідомленості та внутрішньої мотивації.

Робота в напрямі «Дитина в соціумі» забезпечує набуття досвіду співпраці, відповідальності та прийняття спільних рішень. Комунікативно-мовленнєві ігри в межах напрямку «Дитина у світі культури та мовлення» підтвердили ефективність гри як провідного засобу розвитку мовленнєвої ініціативи, слухання та взаєморозуміння. Заняття у природному довіллі показали, що креативність і елементи критичного мислення у дошкільників формуються через дослідницьку гру, здивування і власні припущення. Сенсорно-пізнавальні та рухові ігри, зокрема з використанням нейрогімнастичних елементів, створили умови для розвитку саморегуляції, наполегливості та командної взаємодії у доступній і привабливій для дітей формі.

Отримані результати засвідчують, що розвиток soft skills у старшому дошкільному віці є ефективним за умови системного, ігрового та інтегрованого підходу, орієнтованого на реальний досвід дитини. Запропонована методична система не лише відповідає вимогам чинного Базового компонента дошкільної освіти, а й розширює можливості педагогів у створенні сучасного освітнього середовища, у якому дитина навчається жити серед інших, розуміти себе та впевнено взаємодіяти зі світом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні тенденції розвитку освіти: формування навичок soft skills у закладах дошкільної освіти: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми, 23–24 жовтня 2024 р.). Суми, 2024. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2ab49579-8cb4-4a87-97bf-1d7b10685b25/content> (дата звернення: 04.01.2026).
2. Байдик В. В. Програма «Розвиток soft skills у дошкільників засобами гри та інтерактивної взаємодії» (навчально-методичний посібник). Київ, 2025. URL: https://lib.iitta.gov.ua/747137/1/%D0%91%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B8%D0%BA_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%A1%D0%BE%D1%84%D1%82%20%D1%81%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%81.pdf (дата звернення: 04.01.2026).
3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. Київ, 2021. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 04.01.2026).
4. Васильєва Д., Литвиненко В., Сироватська О. Особливості формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку. Педагогічні науки. 2022. Т. 80, № 10. С. 10–14. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20714> (дата звернення: 04.01.2026).
5. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: парціальна програма для системи дошкільної освіти. Київ, 2019. 23 с.
6. Журавко С. Soft skills і критичне мислення дошкільників: як формувати «навички майбутнього». Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. URL: <https://www.aphn-journal.in.ua/archive/2023/62-1/18.pdf> (дата звернення: 04.01.2026).
7. Загородня Л. Дитина в природному довкіллі: упроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2021. № 6.

- С. 3–9. URL: https://jmil.com.ua/files/dv_2021-6/dv2021-6_p3.pdf (дата звернення: 04.01.2026).
8. Закон України «Про дошкільну освіту» від 06.06.2024 № 3788-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3788-20> (дата звернення: 04.01.2026).
9. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Піроженко Т. О. та ін. Психологічна стійкість дитини дошкільного віку: визначення та підтримка розвитку: підручник; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ, 2025. 162 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746798/1/%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A_2025.pdf (дата звернення: 04.01.2026).
10. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Піроженко Т. О. та ін. Особливості психологічної стійкості дітей старшого дошкільного віку: навчальний посібник; за наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ, 2025. 153 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744993/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87.%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%20_%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB.%D0%BF%D1%81.%D1%81%D1%82_2025.pdf (дата звернення: 04.01.2026).
11. Крутій К. Розвиток навичок критичного мислення у дошкільників. Дошкільне виховання. 2021. № 11. URL: https://jmil.com.ua/files/dv_2021-11/dv2021-11_p3.pdf (дата звернення: 04.01.2026).
12. Косенчук О. Дитина в соціумі: упроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2021. № 4. С. 3–8. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/2021/Pidvyshchennya%20kvalifikatsiyi/15.04/Dv_2021-04-Kosenchuk.pdf (дата звернення: 04.01.2026).
13. Максимова О. О. Освітні екопростори як засіб формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Інноваційна

- педагогіка. 2025. URL: <https://isp.pano.pl.ua/article/view/323275> (дата звернення: 04.01.2026).
14. Міністерство освіти і науки України. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) (нова редакція): наказ від 12.01.2021 № 33. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 04.01.2026).
15. Міністерство освіти і науки України. Щодо окремих питань діяльності закладів дошкільної освіти у 2021/2022 навчальному році: лист від 10.08.2021 № 1/9-406. URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-okremih-pitan-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20212022-navchalnomu-roci> (дата звернення: 04.01.2026).
16. Міністерство освіти і науки України. Про методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в літній період: лист від 22.06.2022 № 1/6894-22. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti-v-litnij-period> (дата звернення: 04.01.2026).
17. Міністерство освіти і науки України. Щодо організації освітнього процесу в 2024/2025 навчальному році у закладах дошкільної освіти: лист від 27.08.2024 № 1/15368-24. URL: <https://mon.gov.ua/npa/shchodo-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu-v-20242025-navchalnomu-rotsi-u-zakladakh-doshkilnoi-osvity> (дата звернення: 04.01.2026).
18. Національна онлайн-платформа «НУМО» (МОН України). Соціально-емоційне навчання: методичні матеріали. 2025. URL: <https://numo.mon.gov.ua/storage/app/media/socialno-emocijne-navchannya-compressed.pdf> (дата звернення: 04.01.2026).
19. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те вид., переробл. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 408 с. URL:

<https://repository.pdmu.edu.ua/bitstreams/cae4a32f-3a81-43dd-a26c-18048c4af746/download> (дата звернення: 04.01.2026).

20. Український інститут розвитку освіти. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти: добірка матеріалів журналу «Дошкільне виховання». 2021. URL: <https://uied.org.ua/2021/04/2997/> (дата звернення: 04.01.2026).

